

Cserna Endre

Függő zónák

Térügek

Ludwig Múzeum,
2021. IV. 29. – VI. 27.

E művészet alapja az anyag nem szilárd, hanem gáznemű állapotban. Az ember ahelyett, hogy kívülről nézné a műtárgyat, maga lesz központja és alanya a műalkotásnak, mely az emberre mint öt érzékszervű alanyra összpontosított érzékszervi hatásokból áll egy zárt és teljesen uralt kozmikus térben.

Tamkó Sirató Károly: *Dimenzionista manifesztum*, 1936

Már-már közhely, hogy a fizikailag nem létező ter-
rek, legyenek azok bármilyen értelemben is vir-
tuálisak, fontos (ha nem fontosabb) szerepet
töltenek be a modern ember életében. Figyelemre méltó
jelenség kultúránkban, hogy mire a *hit* nem e világi szfé-
rái látszólag elpárologtak, a hálózatba kapcsolt digitális
felületek átvették azok helyét, de nem csak egyezményes
perceptuális élmények gyanánt. Az internet létrehozta az
új babonák és irracionalitások teológiamentes multiver-
zumát. Évszázadokig, a képzelet és a vallások túlvilágait
leszámítva, a fizikai tér szolgált a valóság helyszíné-
ként. Az utóbbi évtizedekben azonban annak lehettünk szemtanú-
i, hogy hogyan épül ki körénk a *sztereóvalóság*, hogyan

váltak fórumainkból *fórumok*. E hihetetlenül sokrétű és
teljes komplexitásában talán nem is megérthető kulturá-
lis szituáció persze a kortárs képzőművészetben rendre
és különböző módokon tárgyalásra kerül, ennek ellenére
ittthon nem jött még létre átfogó tárlat, mely tereink ügyei-
vel foglalkozott volna, ezt az adósságot rendezi most a
Ludwig Múzeum április végén megnyílt blockbuster kiállí-
tása – egy olyan időszakban, amikor mindannyian minden
eddiginél intenzívebben és hosszabb ideig voltunk átterelve
a digitalitásba.

Mikor gyerekkoromban először játszottam a GTA: San
Andreas videójátékkal vagy beszéltem első ízben Skype-
on, ugyan még nem fogalmazódott meg bennem ilyen

Andrej ŠKUFCA:
Feketepiac: ógb végkifejlet, 2021,
poliuretán, poliészter,
akril, alumínium
Fotó: Jaka Babnik,
rendek:
Voranc Kumar
A művész jóvoltából
←

↑
 Lauren HURET:
*Prófécia a
 nooszféráról, 2019,
 videó, 4K, loop, 2',
 gyártás: FCAC Genève
 HUNGART © 2021*

pontosan, de a modern virtualitások két kulcsponti, új érzetét és állapotát élhettem át. A fikciós, interaktív cselekvés súlytalan szabadsága mámorítóan hatott a szabadon bejárható, kitalált San Andreas államban, ahol nem is a gengsterszimulátor kötött le, hanem egy egészen új fajta, *lucid dreaming*-szerű térélmény szippantott magába. Másrészt a *távjelenlét* tapasztalata által, a képernyőn túl kommunikálva valakivel, aki egészen más pontján van a világnak, miközben a cselekvés azonnalisága már nem testhez kötött, egy *szellemgyakorlat* részévé és elvégzőjévé váltam. Információcserénk jelentős részében kísértetként hatunk a távolban. Csak igen nehezen tudtam elvonatkoztatni attól az érzéstől, hogy a Ludwig tereibe megérkezve az imént említett állapotok revelatív fordítottját éltem át. Mintha a kísértet visszakapná a testét. Újszerűen, frissen rezonáltak a *Térügyek* alkotásai és a munkák együttese egy olyan több hónapos időszak után, amikor képzőművészeti alkotásokat csak otthonról és a kijelzőn láthattam. Semmi problémám a kijelzőkkel, mégis az immár banálissá vált globális kontextus roppant mód feltöltötte a munkák auráját, és engem is érzékenyebbé tett erre a mindent uraló fizikalitásra.

Először két, a tárlat végpontjaiként, végleteiként is felfogható műről szeretnék beszélni. Az internet vagy akár a komputer előtti világ munkái ugyanúgy, ahogyan a kiállítás kortárs alkotásai is, a tér szociológiai és pszichológiai vonatkozásaival foglalkoznak. Az is közös bennük, hogy konvencionális térfelfogásunk radikális újragondolására, felülvizsgálatára provokálnak minket. Hans Hollein bécsi művész *Építészet tablettából - Nem fizikai környezet* című, 1967-es koncept munkája A5-ös papírlapokra ragasztott gyógyszerekből áll. A különböző építészeti más-más pirulaként vannak reprezentálva, azaz minden pirula kivált egy környezeti érzetét, egy nagyon is személyes térszituációt. Illetve ezek fokozhatóak is: az alkotás frappáns eleme a Kápolna-pirula, melyből kettő darab Templom, három pedig már Katedrális. Hollein szerint az építészet nemcsak falakból és

pillérekkel képzelhető el, hanem minden mesterséges (szintetikus) környezet szükségszerűen az, melyet ember hoz létre. Az elkerülhetetlen pszichedelikus konnotációk révén eszünkbe juthatnak a Jefferson Airplane *White Rabbit* című számának kezdősorai is: *One pill makes you larger / And one pill makes you small / And the ones that mother gives you / Don't do anything at all.* (Egy pirula nagyvá tesz, egy másik lekicsinyít, anya pedig olyat ad, ami semmire sem hat.)

Ezzel szemben a ljubljana Andrej Škufca 2021-es térinstallációja, a *Fekete piac: ógb végkifejlet* egy egész szobát betöltő, leviatáni léptékű, disztópikus, embertelen konstrukció. A szoborban manifesztálódó sötét hálózat a világrendszer rejtett, búvó működéseit és összefüggéseit juttatja eszünkbe, melyek hiába organikusak és élők, komplexitásuk és örökké változó sodrásirányuk felfoghatatlan. A science fiction narratívákból táplálkozó mű baljósan sugározza magából az üzenetet, miszerint az ember nem hogy nem központi tényező immár, de még mellékszerep is alig-alig jut neki – csupán alkatrész, funkció. Mégis, a ránézésre véletlenszerűen kialakuló találkozásokban van egy nyitottság, lezáratlanság, ami talán némi optimizmusra is okot adhat. A két mű közti feszültség jól példázza, hogy az elmúlt közel hatvan-hetven évben hogyan jutottunk el az optimista és újító utópiák világából abba a stádiumba, amikor már az ember (mint szellem és mint élőlény) válságáról folyik a diskurzus. Ez a kialakuló feszültség rávilágít a kiállítás egyik tanulságára, miszerint minden térkérdés alapvetően létkérdés.

De találkozhatunk líraibb munkákkal is. Többek között megemlíteném Carola Bonfli Kafka-újraértelmezését, ami jól hozza össze a legdivatosabb formákat, mint a 3D-nyomatás és a videójáték-környezetek egy tradicionális művészeti toposszal; vagy a METAHAVEN *Információs egek* című videóját, mely poétikus eszközökkel a világunkat meghatározó dualitások feloldásán spekulál; Alicja Kwade *Lehetséges valósága* pedig visszasilárdítja a nem tapinthatót.

Az alkotásokon túl a kiállítótérben mintegy sorvezetőként több kiállványból találhatunk falszövegeket, ezek közül szintén kettőt emelnék ki, melyekből kiolvasható a technológia alattomos színeváltozása, és amelyek árnyalják az utópia-disztópia dichotómiát is. Az olasz-argentin Lucio Fontana 1946-os *Fehér kiállványa* szimpatikus és lendületes avantgárd hévvel így szól: „Folytatjuk a művészet evolúcióját. [...] A tudomány határtalan felfedezései nehezednek majd az életnek erre az új szerveződésére. [...] Az ember pszichés szerkezetváltáson esik majd át. Gépesített korban élünk. A festett vászonnak és az álló gipsznek nincs többé létjogosultsága.” Fontana háború utáni *spazializmója* már azt az új technológiai médiumot várja felkészülten, amely leváltja a művészet tradicionális formáit, és hűen tudja visszaadni a modern virtualitások valóságait. Az élet rendszerszintű átszerveződését és a pszichés terheltségek viszonyait a holland METAHAVEN kortárs művészeti és designkollektíva már történelemként reagálja le. *Fehér éjszaka, Egy kiállvány elé* című írásuk kihelyezett részlete a felületről (a surface-ről) szól. Mintha ezt a technológiát jósolta volna meg Fontana annak velejáróival együtt: „A felületek mindenová kiterjednek további konfliktusok lehetőségeit élesztve fel, hiszen egyre több teret nyújtanak az önreferenciális vélemény vita nélküli terjedésének. Ez elejét veszi az ellenfelek közti tényleges konfrontációnak, így függesztve fel a politikai

teret.” A surface (legyen az bármilyen tömegkommunikációs vagy okoseszköz) alkalmas lehet művészetként artikulálni a virtualitást, miközben észrevétlenül átrendezi az egyébként is ingatag társadalmi autonómiát az egyén pszichéjén keresztül. Ennek a közéletünkben is egyre többet tárgyalt mediális átalakulásnak a kapcsán felismerhetjük, hogy a kiterjesztett térfogalom politikájával, pontosabban a kiterjesztett térfogalom pszicho- és biopolitikájával is foglalkoznunk kell, ha meg szeretnénk érteni a neoliborális világgazdaság hatalmi logikáit, hiszen ez a rendszer teremti meg, hozza létre ezeket a felületeket.

A kiállítást stílszerűen kíséri egy online környezetben megrendezett tárlat is *A tér világlása* címmel, amely net art munkákat gyűjtött össze egy böngészésből elérhető és bejárható videójátéktérbe. A készítőik intenciója szerint a szubjektum, a környezet és a műalkotás kategóriái lebomlanak, a művek és a látogatók avatarjai elegyednek. Bár a médium rengeteg kihasználatlan lehetőséget rejt magában, ez a formalista virtuális környezet és a benne kattintható, széttartó munkák nem válnak olyan izgalmas egységgé, mint az offline kiállítás kiváló érzékkel összeállított anyaga; sokkal kevésbé hozza játékba a különböző zónák egymásba omlását.

↑
 Lucio FONTANA:
Neonszerkezet a IX. Milánói Triennáléra,
 51 A1-a, 1951, fotó,
 18,1×23,9 cm
 A Fondazione Lucio Fontana jóvoltából
 HUNGART © 2021